

Олександра Шкуренко

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасному інформаційному суспільстві проблема комунікації є однією з найважливіших. Особливо це стосується освітньої сфери, покликаної забезпечити підготовку людини до життя у світі різноманітних зв'язків, відносин, комунікативних можливостей особистості є професійно-педагогічна комунікація як особливий тип активного взаємообміну інформацією у професійній педагогічній діяльності.

Педагогічне спілкування вимагає від учителя спеціальної підготовки, педагогічної мудрості в організації взаємин з учнями, батьками, колегами в різних сферах навчально-виховного процесу; уміння оперативно, правильно орієнтуватися в умовах спілкування, які швидко змінюються знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б його індивідуальності, ситуації спілкування та індивідуальним особливостям учня, постійно відчувати і підтримувати зворотній зв'язок у спілкуванні. На особливому рівні у майбутнього педагога повинно стояти вміння реалізовувати власні можливості в спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень у процесі навчання і виховання [3].

Спілкування є найважливішим професійним інструментом педагогічної діяльності. Усе починається з учителя, з його вміння організувати з учнями педагогічно доцільні відносини як основу творчого спілкування.

Найголовніші якості педагога не обмежуються знанням свого предмета. Він – умілий комунікатор. Комунікативна поведінка педагога, заснована на його коректності, вимогливості до себе й учнів, стимулює пізнавальний інтерес, мотивацію процесу навчання. Продуктивна комунікативна поведінка сприяє створенню в процесі навчання ділової атмосфери, налаштовує на взаємодію, ритмічність у роботі [4].

Через безпосереднє спілкування педагога з учнем здійснюється найголовніше в педагогічній діяльності – вплив особистості на особистість. У зв'язку з цим комунікативні здібності та вміння педагога набувають ролі професійно значущих. Ефективність професійно-педагогічного спілкування викладача залежить від рівня сформованості його комунікативної культури, що особливо необхідно при підготовці майбутнього вчителя сільської школи.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури свідчить, що питання педагогічної комунікації вивчали за такими напрямками: теорія і методологія організації педагогічного спілкування, його зміст і функції в навчально-виховному процесі (Н.Ю. Бутенко,

Н.П. Волкова, А.С. Нісімчук, О.С. Падалка). Аналіз практики майбутніх вчителів молодших класів, опитування студентів, засвідчило, що в майбутніх педагогів недостатньо розвинені навички професійно-педагогічної комунікації, уміння формулювати ціль майбутньої діяльності та обґрунтовувати її доцільність, неуміння налагоджувати контакти з учнями, формулювати різні комунікаційні ситуації.

Педагогічне спілкування повинно бути не важким обов'язком, а природним, і навіть радісним процесом взаємодії. Існують на даному етапі розвитку комунікаційних технологій такі складові оптимального педагогічного спілкування [4]:

По-перше, це високий авторитет педагога. Прояв і критерій авторитетності педагога в учнів – їхня повага і любов до нього. Деякі педагоги міркують таким чином: люблять мене – добре, не люблять – теж нічого: пізніше зрозуміють, що я роблю для них. Це докорінно неправильний підхід. Любов вихованців до свого вихователя – не одне з добрих побажань, а могутній позитивний чинник педагогічного процесу. Усіх відомих педагогів – дуже різних людей і фахівців – поєднує та обставина, що всіх їх дуже люблять їхні учні, які, як правило, несуть цю любов через усе своє життя. Ця любов – могутній засіб і найважливіша умова успіху педагогічного спілкування, усього педагогічного процесу.

Друга умова успішності педагогічного спілкування – знання психіки та прийомів спілкування, тобто педагог повинен бути добре підготовлений як практичний психолог.

І, нарешті, третя складова успіху – це накопичений досвід, це те, що в повсякденній практиці називається «спочатку вміння, а потім і майстерність».

Для розвитку професійного-педагогічного спілкування у майбутніх вчителів початкових класів методична розробка Всеукраїнського центру з проблем спілкування пропонує два цикли вправ. Спочатку рекомендується відпрацювати елементи педагогічної комунікації, наприклад: «орієнтування і вибір об'єкта, концентрація уваги, зондування особливостей об'єкта та його бажання спілкуватися, власне вербальне спілкування, зворотній зв'язок». Другий цикл тренінгу – навчання цілісному процесу педагогічного спілкування. У першу підгрупу цього циклу входять дії в типових ситуаціях, наприклад «вирішення педагогічних завдань з цільовими установками». Друга підгрупа спрямована на розвиток педагогічної уяви, інтуїції, навичок педагогічної імпровізації в спілкуванні. З вправами органічно пов'язані запропоновані на закінчення правила спілкування: «Дуже важливо будувати спілкування з дітьми не «від себе», а «від них», гола критика поведінки, знань, способу життя школяра марна... частіше посміхайтесь дітям» [3].

Педагог не може бути невиразною людиною. Однак часто на початку педагогічної діяльності молодий педагог уявляє собі урок як систематич-

---

ний виклад матеріалу. І тільки з досвідом приходиться розуміння того, що треба бути виразною людиною, але й цього недостатньо. Педагогічна компетентність передбачає розуміння процесу спілкування, чутливість до стану, проблем і недоліків учнів, мистецтво проведення уроку, моральну відповідальність учителя. Навчальний матеріал забезпечує розуміння й запам'ятовування, «заземлює» абстрактні уявлення на особистий досвід. Для цього можуть використовуватися життєві приклади і статистичні матеріали, образні порівняння і яскраві цитати, байки, притчі, анекдотичні історії, звернення до пройденого матеріалу (повторення). Тлумачення й роз'яснення, які найчастіше використовують учителі, занадто абстрактні і нецікаві. До них варто ставитися як до останнього резерву і застосовувати тільки поряд з ілюстраціями.

Оцінюючи рівень розвитку у майбутніх учителів початкових класів культури педагогічного спілкування, ми виділили чотири показники, що відображають основні аспекти культури професійного спілкування педагога:

- спрямованість спілкування – система професійно ціннісних орієнтацій та смислових установок у сфері педагогічного спілкування, яка визначає «ідеальний стиль» взаємодії і типовий для вчителя спосіб включення у міжособистісну взаємодію з учнями;

- розвиток соціально-перцептивних умінь, що характеризують здатність учителя адекватно, неупереджено і точно сприймати особистісні властивості і вчинки учнів, розуміти їхні мотиви й емоційні стани, індивідуальні та вікові особливості, швидко орієнтуватися в педагогічних ситуаціях;

- розвиток інтерактивних умінь, що проявляються у способах і прийомах виховного впливу на учнів, тактиках і стратегіях самопрезентації та організації педагогічної взаємодії: доброзичливість, тактовність у стосунках з учнями, здатність поєднувати вимогливість із наданням учням можливостей для прояву своєї ініціативи і самостійності, вміння встановлювати між собою і учнями оптимальну соціально-психологічну дистанцію, забезпечувати необхідний рівень особистісної відкритості і статусної субординації;

- розвиток мовленнєвих умінь, які характеризують інформаційно-смислову сторону педагогічної взаємодії і проявляються в здатності вчителя чітко, зрозуміло і переконливо висловлювати свої думки та почуття за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування.

Використання наведеного матеріалу сприятиме вдосконаленню організації навчального процесу та оптимізації педагогічної взаємодії [4], а саме:

- кращому взаєморозумінню між викладачем та студентами;
  - встановленню емоційних контактів та створенню сприятливої атмосфери на заняттях;
  - зняттю емоційного перенапруження, яке може виникати під час
-

- навчання;
- формуванню навичок встановлювати та підтримувати активний зворотний зв'язок зі студентами, знаходити спільне рішення у проблемних ситуаціях;
- використанню різних засобів впливу на діяльність та поведінку студентів, відповідно до цілей та особливостей ситуації;
- урахуванню особистісних особливостей студентів та впливу на навчальну діяльність;
- гармонійному розвитку особистісних якостей для активізації власної діяльності.

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини у складі дисципліни «Методика навчання математики в початковій школі» читається курс «Сучасні комунікаційні технології». В межах курсу студенти вивчають основні закономірності побудови навчального процесу, методи і форми організації навчальних занять з предмету, знайомляться з високоефективними комунікаційними технологіями, зокрема, інтерактивними технологіями навчання. На лекціях та семінарських заняттях з курсу «Сучасні комунікаційні технології» розглядаються види теоретичного навчання учнів, форми практичного навчання, комбінація різних форм організації навчальних занять і можливості використання комунікаційних технологій на заняттях з використанням інноваційних технологій [1].

Найважливішим завданням цього курсу є набуття практичних умінь у діловому, педагогічному спілкуванні, таких як:

- уміння успішно виступати перед аудиторією;
- уміння переконувати співрозмовника;
- уміння ефективно говорити й слухати співрозмовника;
- уміння правильно подати себе;
- уміння вибирати правильний стиль спілкування;
- уміння захищатися від маніпуляцій співрозмовника;
- уміння орієнтуватися в особливостях партнера за допомогою невербальних засобів спілкування;
- уміння вести дискусію, переговори;
- уміння вирішувати конфліктні ситуації і багато чого іншого.

Для цього використовуються вже відомі багатьом інтерактивні технології навчання. Так як серед усіх сучасних технологій навчання найбільш ефективними, з нашої точки зору, є інтерактивні, які передбачають діалогічність, діяльнісно-творчий характер, підтримку індивідуального розвитку дитини, надання їй самостійності в прийнятті рішень, творчості, вибору змісту й способу навчання та поведінки. Можна сказати, що саме інтерактивні технології навчання здатні забезпечити особистісно-орієнтовану освіту [5].

У вищезгаданому університеті працює центр інноваційних технологій навчання. На базі якого відбувається підготовка студентів за

інтерактивними технологіями навчання. Саме завдяки інтерактивним методам навчання студенти можуть розігрувати різні життєві ситуації, які часто виникають при перших роках викладання в школі. Разом з цим студенти набувають знань із застосування засобів інтерактивного навчання, спочатку теорія, методика, потім написання курсових, дипломних, магістерських робіт і завершують своє навчання педагогічною практикою.

Комунікативні уміння вчителя початкових класів на наш погляд, є компонентами педагогічної культури, які визначають ставлення педагога до навколишньої педагогічної дійсності, сприяють удосконаленню професійно-педагогічної діяльності.

Таким чином формування педагогічної комунікації у майбутніх вчителів початкових класів через застосування інтерактивних технологій навчання є необхідною передумовою для створення успішного та ефективного навчального процесу та дає змогу розкрити сутність комплексної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до процесу спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. – К., 2007. – 144 с.
2. Абрамович С. Д. Мовленнєва комунікація / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова : підручник. – К. : Центр навч. л-ри, 2004.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с. (Альмаматер).
4. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача : навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2005. – 336 с.
5. Комар О. А. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи до застосування інтерактивного навчання у виробничих умовах : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 6–7 травня 2010 р. – Херсон, 2010. – 368 с.